

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри менеджменту підприємств КПІ ім. Ігоря Сікорського Кузнецової Катерини Олександрівни
на дисертаційну роботу Мартиненко Олени Вікторівни
на тему: *«Організаційно-економічне забезпечення реалізації експортного потенціалу промислових підприємств»*,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Вивчення тексту дисертації здобувача та опублікованих наукових праць дає підстави для представлення розгорнутої характеристики основних результатів дослідження та визначення його відповідності критеріям, які викладені у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

1. Актуальність теми дисертації. Нестабільність зовнішнього середовища функціонування підприємств деревообробної промисловості зумовлює необхідність інтенсивного розвитку та ефективної реалізації їх експортного потенціалу шляхом якісного організаційного та економічного забезпечення діяльності. Підприємства деревообробної промисловості мають низку проблем, які потребують усунення, одна з яких – розвиток малого підприємництва в галузі. Причинами його уповільнення є: висока залежність деревообробного сектору від лісозаготівлі, недобросовісна конкуренція в галузі, питання ціноутворення на сировину, низький рівень рентабельності виробництва, висока частка експорту товарів первинної обробки. Поруч із проблемними аспектами діяльності, підприємства деревообробної промисловості мають також низку особливостей щодо реалізації свого експортного потенціалу, що вимагає поглиблення наявних наукових положень в цій сфері, оскільки, не набули достатнього розвитку дослідження поведінки обсягів експорту при вибіркового впливі окремих факторів, взаємозв'язку факторів та результатів експортної діяльності, сценаріїв розвитку обсягів експорту при різних факторних впливах тощо. Вирішення існуючих проблем зумовлює необхідність пошуку нових підходів, розроблення інструментів та механізмів організаційно-економічного забезпечення реалізації експортного потенціалу підприємств деревообробної промисловості, що підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

2. Оцінювання обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Тему дослідження розглянуто всебічно та докладно. Логічна структура роботи визначається її метою та поставленими завданнями. Основні наукові результати дослідження отримані автором особисто і характеризуються науковою новизною, важливими пунктами якої є:

– удосконалено науково-методичні положення реалізації експортного потенціалу підприємства, які розширено базовою системно-функціональною моделлю факторів реалізації експортного потенціалу підприємства, що подана у вигляді поєднанням внутрішніх і зовнішніх факторів та надає можливість оцінити внутрішнє та зовнішнє середовища підприємства та наявні зв'язки між ними, залежні від минулих та розвитку майбутніх потенціальних подій;

– удосконалено методичний підхід до оцінювання експортного потенціалу підприємств деревообробної промисловості, підґрунтям якого є сукупність сформованих факторних ознак та застосування методології таксономічного аналізу, що надає можливість виявити потенціальні можливості реалізації експорту, зумовлені його організаційно-економічним забезпеченням;

– удосконалено науково-методичні положення моделювання сценаріїв реалізації експортного потенціалу підприємств за рахунок когнітивної карти взаємозв'язків факторів впливу на експортний потенціал підприємств та визначених темпів зростання керуючих факторів за кожним із сформованих сценаріїв;

– набули подальшого розвитку: теорія економіки деревообробної промисловості щодо ідентифікації цільових, керуючих та факторів-індикаторів експортного потенціалу підприємств; групування мережевих структур підприємств деревообробної промисловості за ознаками: тип договірних домовленостей (формалізовані, неформалізовані), організаційно-правова форма об'єднання (асоціація, громадська спілка, концерн, консорціум), рівень активності (активні, малоактивні, неактивні).

Практична значущість отриманих результатів дисертації полягає у тому, що обґрунтовані теоретичні положення доведено до рівня практичних рекомендацій і вони можуть бути використані державними установами, аналітичними організаціями для подальшого поглиблення досліджень. Прикладні результати дослідження та розроблені практичні рекомендації апробовано у діяльності підприємств деревообробної промисловості як методичний та практичний інструментарій реалізації сценаріїв розвитку експортного потенціалу при їх ефективному організаційно-економічному забезпеченні.

Наведені у роботі наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані, базуються на фактичних даних, які представлені у роботі в табличному та графічному вигляді та є логічним завершенням проведеного дослідження, оскільки підтверджуються довідками про впровадження результатів досліджень на функціонуючих підприємствах деревообробної промисловості та апробацією результатів на міжнародних та всеукраїнських конференціях, форумах. Інтерпретацію отриманих результатів проведено з використанням сучасних методів обробки інформації.

Наукові дослідження були виконані Мартиненко О. В. на кафедрі менеджменту підприємств КПІ ім. Ігоря Сікорського в рамках науково-дослідних робіт за ініціативними темами:

1. «Удосконалення процесів управління логістичними системами українських підприємств в умовах інтеграції у світову економіку» (номер

державної реєстрації № 0117U005641), де автором досліджено складові організаційно-економічного забезпечення експортного потенціалу промислового підприємства, проаналізовано методичні підходи до оцінювання впливу організаційно-економічних змін на реалізацію їх експортного потенціалу та запропоновано методичний підхід, який базується на застосуванні методології таксономічного аналізу.

2. «Управління економічним забезпеченням міжнародних форм бізнесу і підприємництва на основі принципів сталого розвитку та економічної безпеки» (номер державної реєстрації № 0117U005640), у якій автором досліджено фактори впливу на реалізацію експортного потенціалу промислових підприємств, удосконалено науково-методичні положення моделювання сценаріїв реалізації експортного потенціалу підприємств деревообробної промисловості.

Окремі результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальну діяльність Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» при викладанні дисциплін: «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємств», «Менеджмент регіонального розвитку», «Управління розвитком підприємств», «Планування і прогнозування діяльності підприємства».

Наукові дослідження виконані під керівництвом завідувача кафедри менеджменту підприємств, доктора економічних наук, професора Дергачової Вікторії Вікторівни.

Отже, поставлене у дисертаційній роботі наукове завдання з поглиблення концептуально-теоретичних та розвитку науково-методичних положень, розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення реалізації експортного потенціалу підприємств деревообробної промисловості виконано повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

3. Оцінювання змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Мартиненко О. В. повністю відповідає Стандарту вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 073 «Менеджмент» та напрямом досліджень до освітньо-наукової програми «Менеджмент».

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею із наявністю особистого внеску здобувача у науковий напрям «Менеджмент».

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Мартиненко Олени Вікторівни є результатом самостійних досліджень здобувача та не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушення принципів академічної доброчесності не виявлено.

4. Мова та стиль викладення результатів. Дисертаційна робота виконана державною мовою. Текст дисертації написано у науковому стилі мовлення, дисертаційна робота характеризується єдністю форми та змісту, відповідністю логіки та структури.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 268 сторінок.

У вступі дисертації визначено актуальність обраної теми, розкрито ступінь дослідження проблеми, вказано вчених, на результати наукових досліджень яких спирається автор; відображено зв'язок роботи з науковими темами; сформульовано мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження; зазначено використані методи дослідження; визначено елементи наукової новизни одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення, вказано особистий вклад автора, апробацію результатів роботи, наукові публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі *«Теоретичні основи експортного потенціалу підприємства та забезпечення його реалізації»* проведено ґрунтовне дослідження теоретичних засад експортного потенціалу промислового підприємства, що сприяло систематизації концептуальних основ та підходів до його оцінювання та поглибленню відповідного поняттєво-категоріального апарату; аналіз теоретичних положень та складових організаційно-економічного забезпечення експортного потенціалу промислового підприємства показав обмежений перелік складових та відсутність охоплення їх взаємодії, що дозволило доповнити складові механізму та структуру організаційно-економічного забезпечення та визначити особливості формування середовища промислових підприємств; огляд методичних підходів до оцінювання впливу організаційно-економічних змін на реалізацію експортного потенціалу промислового підприємства показав, що єдиної методики обчислення експортного потенціалу на рівні підприємства у вітчизняній науці не існує, що зумовлює актуальність та своєчасність проведення даного дослідження.

У другому розділі *«Діагностика організаційно-економічного забезпечення експортного потенціалу підприємств деревообробної промисловості»* за результатами проведеної економічної діагностики діяльності підприємств деревообробної промисловості виявлено основні тенденції їх поточного стану та проблемні аспекти функціонування; здійснено оцінювання впливу організаційно-економічних факторів на реалізацію експортного потенціалу деревообробних підприємств досліджуваної вибірки за допомогою використання методології таксономічного аналізу, що дозволило здійснити кількісний вимір різних за природою походження показників, які характеризують існуючий стан діяльності підприємств досліджуваної вибірки та показники, від яких залежить потенціал розвитку підприємства.

Третій розділ *«Удосконалення організаційно-економічного забезпечення реалізації експортного потенціалу підприємств деревообробної промисловості»* присвячено удосконаленню методичних положень щодо реалізації сценаріїв зростання експортного потенціалу підприємств

деревообробної промисловості та моделюванню сценаріїв факторного впливу на експортний потенціал; розроблено науково-практичні рекомендації та проведено оцінювання їх впливу на результативність діяльності підприємств деревообробної промисловості для подальшого планування управлінських дій.

Додатки містять інформацію щодо друкованих робіт здобувача із зазначенням особистого вкладу автора, додаткові результати теоретичних досліджень та статистичних розрахунків, документи, які підтверджують впровадження отриманих результатів у практичну діяльність підприємств.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

5. Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Наукові результати дисертації висвітлено у 14 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 7 статей у виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») зі спеціальності 073 «Менеджмент». Результати дисертації були апробовані на 7 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та форумах.

Опубліковані праці здобувача мають високий науковий рівень, в них всебічно описано головні наукові здобутки, які представлено в трьох розділах дисертації. У роботах, які опубліковано у співавторстві, особистий вклад автора відображає зараховані за темою дисертації результати досліджень та не викликає сумнівів. В усіх публікаціях дотримано принципи академічної доброчесності.

Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

6. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи. Попри визначені переваги, в дисертаційній роботі Мартиненко О. В. є певні недоліки та зауваження, які носять дискусійний характер, зокрема:

1. Автором значну увагу приділено дослідженню та узагальненню теоретичних засад експортного потенціалу підприємства, підходів до його оцінювання (п. 1.1), сутності поняття організаційно-економічне забезпечення (п. 1.2) з подальшим формулюванням відповідних понять «організаційно-економічне забезпечення експортного потенціалу підприємства». Проте, на нашу думку, в даному розділі недостатньо висвітлено положення теорії потенціалу, що дало б змогу зробити теоретичні узагальнення більш комплексними та обґрунтованими в питанні визначення поняття «експортний потенціал підприємства» як показник та як категорія із подальшим формулюванням сутності організаційно-економічне забезпечення експортного потенціалу підприємства.

2. У пункті 1.2 приведено методичні підходи до оцінювання експортного потенціалу підприємств, їх порівняльна характеристика та вплив організаційно-економічних змін в цьому. Проте, на нашу думку, в кінці даного пункту варто було б перейти до конкретизації методичних підходів та розглянути яким чином особливості функціонування бази дослідження – деревообробних

підприємств – впливають на методики оцінювання експортного потенціалу, чи є в цьому контексті якісь зміни тощо. Це надало б можливість уточнити методичний інструментарій в контексті предмету дослідження та виокремити теоретико-методичні проблеми його забезпечення.

3. У другому розділі роботи, зокрема, у пункті 2.1 наведено проблемні аспекти функціонування підприємств деревообробної промисловості з огляду на сучасні виклики, зокрема, на російське вторгнення в України. Це є актуальним та своєчасним, проте доцільно було б класифікувати виокремлені у аналітичному розділі проблеми згідно з власним попереднім теоретичним дослідженням експортного потенціалу та його організаційно-економічного забезпечення та подати в якості узагальнення в кінці другого розділу. Це зробило б дослідження та логіку подання інформації більш єдною та показало б однонаправленість думки автора.

4. Очевидним є те, що під час проведення досліджень деревообробних підприємств та середовища їх функціонування (п. 2.2), автором використано та отримано значно більші масиви первинних даних, ніж це відображено у додатках. Неможливість їх перегляду заважає повною мірою оцінити всі позитивні сторони роботи та глибше проаналізувати отримані автором результати щодо впливу організаційно-економічних факторів на реалізацію експортного потенціалу деревообробних підприємств (п. 2.3). В той же час, для уникнення перевантаженості аналітичного розділу роботи, деякі таблиці, дані яких стосуються загальної характеристики галузі, доцільно було б перенести в додатки (табл. 2.5, табл. 2.7, табл. 2.8).

5. Поглибленням наданих рекомендацій автора було б розширення у п. 3.3 рекомендацій щодо адаптації підприємств деревообробної галузі при переході до практики формування мережових експортоорієнтованих структур, визначити етапи можливого переходу до нового виду взаємодії та запропонувати комплекс дій деревообробним підприємствам для виокремлених етапів. Це надало б можливість посилити практичну значущість результатів дисертаційної роботи.

У цілому викладені зауваження не зменшують теоретичного та практичного значення результатів дисертаційної роботи, до того ж окремі з них можуть бути враховані в подальшій роботі автора. Тому вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не применшують науковий вклад та практичну значущість результатів та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

7. Загальний висновок про дисертаційну роботу. Проведене вивчення та аналіз дисертаційної роботи Мартиненко Олени Вікторівни дає змогу зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним рівнем і практичною значущістю, вона є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну науково-прикладну задачу щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення реалізації експортного потенціалу підприємств деревообробної промисловості.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Мартиненко Олени Вікторівни на тему «Організаційно-економічне забезпечення реалізації експортного потенціалу промислових підприємств» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі управління та адміністрування. Дисертаційна робота за своєю актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.

Здобувач Мартиненко Олена Вікторівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент:

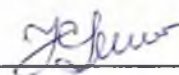
доцент кафедри менеджменту підприємств,
факультету менеджменту та маркетингу,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
Міністерства освіти і науки України,
кандидат економічних наук, доцент

Катерина КУЗНЕЦОВА

**Підпис рецензента к. е. н., доц. Кузнєцової К. О.
засвідчую:**

декан факультету менеджменту та маркетингу,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

Марина КРАВЧЕНКО

«16» лютого 2023 року

